

Міфологема моря у ліриці Василя Стуса та Арсенія Тарковського

В. В. Коротєєва

Херсонський державний університет

Paper received 06.04.18; Accepted for publication 12.04.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-161VI48-09>

Анотація. У статті в компаративному аспекті досліджуються особливості та функціональні варіанти рецепції міфологеми моря у ліриці А. Тарковського та В. Стуса, зокрема місце та роль авторської інтерпретації образу моря у міфопоетичній картині світу митців. Розглядається також специфіка взаємодії міфологеми моря з іншими міфоструктурами, які складають основу авторського міфомислення А. Тарковського та В. Стуса.

Ключові слова: міфологема, море, міфопоетична картина світу, образ, першостихії.

У художньому тексті міфологема води в цілому, а також міфологема моря зокрема, є відображенням стародавніх архетипних уявлень, специфічного міфологічного космогонічного світосприйняття. У поетичному доробку Василя Стуса та Арсенія Тарковського образи водної стихії наділені особливим значенням. Вони є невід'ємними елементами складної структури міфосвіту митців та пов'язані з іншими ключовими для їх світосприйняття образами (вічності, часу, долі, смерті та іншими).

Саме елементами «стихийної» образності – міфологем води, вогню, землі та повітря – створюється горизонтальна (вода-вогонь) та вертикальна (земля-небо (повітря)) вісі координат міфопоетичної картини світу у ліриці Василя Стуса та Арсенія Тарковського. Репрезентація міфологеми води у різних її іпостасях ґрунтується у творчості обох митців не лише на загальноєвропейській чи слов'янській традиції (наприклад, метафоричне зображення плину води як невідворотності плину часу), а й набуває авторських семантичних варіацій. Варто відзначити, що найяскравіше втілення міфологеми води у поетичних текстах Арсенія Тарковського та Василя Стуса відображено в образах рухомих, жіночих, земних, неприборканих та глибоких вод. Яскравою міфосемантикою, що потребує окремого та детального аналізу, серед численних «водяних» образів, характерних для лірики обох поетів, відзначається образ моря.

Мета статті – розкрити у компаративному аспекті особливості актуалізації міфологеми моря як важливої складової міфопоетичної картини світу у ліриці Арсенія Тарковського та Василя Стуса.

У дисертаційному дослідженні «Генеза і класифікація міфологічних архетипів: культуро-філософський підхід» О.М. Щепановська розробляє класифікацію основних світових образів та сюжетів, пов'язаних з архетипом води (вужче – морем), серед основних вона називає такі: море-мати; розростання світу із маленької грудки першоречовини; бродіння вод як основа творення; море як джерело і розвій плодючості; море – хранитель таємниць (дарів вічності) та людського розуму; звучання хвиль як музика; образ риб, що став назвою зодіакального сузір'я, пов'язується в міфології з темою зародження життя та образом творця; велика риба (кит) може сприйматися як мати та опора світу; чоловічий образ морського бога, який займає пасивну та периферійну позицію; образ смерті як повернення до першоджерела; жахи безодні; морські чудовиська, які символізують хаотичні сили та бурі океану; мор-

ський бог чи Риба як рятівники під час потопу [8, с.100].

Оскільки за прадавніми уявленнями за волею богів із води постало все суще – земля, сонце та все живе, вона є символом вічності та плинності часу [9, с. 66]. Вода також виступає посередником між світом живих і потойбіччям, засобом для розкриття майбутнього [9, с. 66]. Стародавні вірування, що вода є шляхом на той світ відбилися в деяких поховальних обрядах та у казках: потрапити до світу мертвих можна через криницю або переправившись через річку чи море [9, с. 66]. Море також може виступати місцем перебування багатьох негативних, переважно жіночих, міфічних персонажів, оселею смерті та хвороб, відісланих туди замовляннями. У той же час позитивний аспект реалізується в мотивах приходу з-за моря сонця та весни. Саме тому море набуває важливого значення у бінарній опозиції суша – море. Г. Башляр зазначав, що морська вода є водою нелюдською, адже не виконує головного обов'язку будь-якої шанованої стихії – не служить людям [1, с. 213]. У світовій же культурній традиції море традиційно є символом життя з його пристрастями і бурями; разом із тим воно є і символом смерті; інший бік моря – потойбічний світ [2, с. 376].

У дослідженні «Про «поетичний» комплекс моря та його психофізіологічні основи» В.Н. Топоров вказує на те, що у романтичній версії «морського» комплексу мова ведеться про море як об'єкт зображення, про його «об'єктивні» властивості – величезне, безмежне, могутнє, бурхливе, вільне, волелюбне. Усі ці характеристики моря, підкреслює дослідник, є зримими та легко стають знаком інших семантичних матриць (порівняння, уподібнення, паралелізм, алегорія, емблема, символ і т.д.) і «замінником» інших образів – людини, зокрема самого поета [7, с.578].

Однак, на думку В.Н. Топорова, існує також і «морська» ситуація зовсім іншої природи, яку він типізує як «нетрадиційну»: описується не власне море (його опис не є у такому випадку основною метою), а дещо інше, для чого море виступає лише формою опису, свого роду глибинною метафорою. Дослідник влучно маркує це як «морський» код «неморського» повідомлення [7, с.578]. Тобто описується «морське» як певна стихія і навіть принцип цієї стихії, присутній і в морі, і поза ним, перш за все в людині [7, с.578]. Ресемантизація міфологеми моря у ліриці Василя Стуса та Арсенія Тарковського, на нашу думку, відбувається переважно саме за «нетрадиційною» схемою. У своїй праці В.М. Топоров виокремлює чотири

основні мотиви, пов'язані з «морським» комплексом: 1) мотив-образ степу-моря; 2) мотив споглядання неба, що викликає образ моря та думки про безсмертя; 3) мотив морського дна; 4) мотив берега моря.

Наявні вони (або ж їх елементи) й у ліриці Василя Стуса та Арсенія Тарковського, проте у дещо видозмінений формі. Наприклад, мотив-образ степу-моря актуалізується у поезії Василя Стуса «Отут, край зеленого моря...», у якій автор вдається до створення специфічного ефекту руху-колихання: «Отут, край зеленого моря, / де стелиться дим пелехатий, / де гони горять тамбережні / і колеться дня малахит, / чекаю своєї утечі...» [5]. А мотив морського дна як загибелі, що несе духовне спасіння, оприявнюється у поезії «Урвалося. Терпещь, неначе мотуз...»: «Урвалося. Терпещь, неначе мотуз / над прірвою повис. Зринай до дна. / Одне бажання і мета одна – / востаннє – геть крізь груди – наколотись / на низ. На гострий. На спасенний. На / благий кінець. На незвернеш угору» [5]. Водночас у цій поезії інтенсифікується функція морського дна як місця схову, зберігання. Як відзначав В.М. Топоров, «дно морське – це певний величезний депозитарій, де розміщено все і перш за все – життя, минулі та майбутні» [7, с.591]. Метафоричне море обрнується на ліричного героя, але воно таїть в собі ціннісно-значимі образи – мрію та сльозу, які за своєю символічною семантикою належать до міфопоетичного полюсу «життя»: «Обрушилось на груди сине море, / а в морі — мрія і сльоза одна» [5]. У ліриці Арсенія Тарковського мотив морського дна не актуалізовано, натомість митець неодноразово у подібному контексті звертається до образу дна річкового (наприклад у циклі «Памяти Марины Цветаевой»: «Как в речке на дне – / В зеленых потемках Марина» [6, с.201], де порівняння простору кімнати з річковим дном ресемантизується одночасно і як полишеність, самотність, відокремленість від соціуму, і як провіщення загибелі; за допомогою цього образу автор створює власну яскраву варіацію «комплексу Офелії»). Відчуває себе безмовним на дні ріки також і ліричний герой поезії «Я так давно родился...»: «Я так давно родился, / Что слышу иногда, / Как надо мной проходит / Студеная вода. / А я лежу на дне речном, / И если песню петь – / С травы начнем, песку зачерпнем / И губ не разомкнем» [6, с.48]. Вода тут також виконує функцію бар'єру, відокремлюючи ліричного героя від навколишнього світу.

Мотив морського берега у ліриці Арсенія Тарковського оприявнюється у зв'язку із мотивом безсмертя. Ідея безсмертя, що його дарує саме водна стихія актуалізується у філософській поезії «Жизнь, жизнь»: «...Не надо / Бояться смерти ни в семнадцать лет, / Ни в семьдесят. Есть только явь и свет, / Ни тьмы, ни смерти нет на этом свете. / Мы все уже на берегу морском, / И я из тех, кто выбирает сети, / Когда идет бессмертье косяком» [6, с. 242]. Морський берег виступає ідеалізованим та умовним локусом, який знаходиться поза звичною сіткою координат. Як відзначав В.М. Топоров «Поетична образність морського берега, відповідно через нього – моря і його берега нерідко йде поруч із метафоричним стилем великих мислителів, перш за все з архетипною символікою на службі екзистенційної інтуїції» [7, с.595]. Ідеалізованим та світлим локусом виступає морське узбережжя

в оніричному просторі поезії «Наснився син, і море, і лагуни...». На початку поезії воно є частиною ідилічної картини сну, насиченої світлою кольористикою – золотим та синім кольором (відзначається використання синестезії): «Наснився син, і море, і лагуни, / і синій сміх, і золотий пісок, / і твій, кохана, граціозний крок/ при самім березі...» [5]. Проте вже у наступних рядках гармонія порушується, морські хвилі автор порівнює з войовничими гуннами, наділяє їх епітетом кошлаті, що повинно підкреслювати їх неприборкану, вільну природу: «...Неначе гунни, / кошлаті хвилі просто в душу б'ють» [5]. Актуалізується зв'язок міфологеми моря з міфологемою дороги, проте, на противагу аналізованих поезій А. Тарковського, цей шлях веде ліричного героя не до смерті: «Дарма, що без гріха і без покути – / ставай на довгу – далі смерті – путь» [5]. Рецепція дороги оприявнюється через традиційне фольклорне порівняння із гадюкою, що несе негативну семантику, шлях ліричного героя і далі простягається вздовж води, проте так і залишається невизначеним, куди, до світла чи до темряви, приведе ця дорога – поезія завершується риторичним запитанням: «...Де дорога / повзе, немов гадюка, вздовж води. / Ступаю в слід. Куди ж твої сліди / прослалися – до чорта чи до Бога?» [5].

Ресемантизується ідеалізований локус морського узбережжя також і в контексті мотиву «втраченого раю», наприклад, у поезії «Костыли» А. Тарковського. Оприявлення міфологеми моря у просторі дитинства свідчить про важливість цієї міфологеми в аксіологічній системі митця: «А потом я сбрасывал ботинки, / И текли прохладные песчинки, / Щекотал подошвы мне песок, / И еще волна меня швыряла, / И еще мне моря было мало – / Я и часа без него не мог» [6, с.60]. У цьому вірші ліричний герой стає прямим відображенням біографічного авторського «я»: у 1943 р. А. Тарковський переносить ампутацію ноги після важкого поранення. Умовно образність поезії можна поділити на статичну та динамічну. Але у загальному малюнку вірша статична образність виконує роль своєрідного обрамлення – на початку та в кінці вірша. У перших рядках поезії нерухомість зумовлюється раннім віком, який порівнюється з глибиною моря: «И еще лежал я в колыбели, / Пела мать, малиновки свистели, – / Глубже моря этот млечный хмель... » [6, с.60]), а в останніх лаконічно окреслюється одним словом – «костыли». Стихійна ж образність, репрезентована образами моря, землі (піску) та вітру, є динамічною та наділена лише життєствердною семантикою.

Однак у ліриці обох авторів основу мотивної структури міфологеми моря формують також і інші мотиви, серед яких такі: моря-гніву, морської подорожі, моря-перешкоди, мотив «втраченого раю», плину часу, мотив смерті.

Типологічне сходження в ліриці обох митців наявні також у проявах моря неспокійного, буремного, яке стає втіленням мотиву гніву та люті. Г.Башляр пояснює частотність вживання у світовій літературній традиції такого метафоричного уособлення зрозумілістю для будь-якого читача, адже саме багатогранність морської стихії співмірна з багатством нюансів людської психології гніву: «Кількість психічних станів, - зазначав він, - які піддаються метафоричній проекції

для гніву, значно переважає кількість таких станів для кохання. Адже метафори моря блаженного та доброго суттєво малочисельніші, ніж метафори моря дурного» [1, с.237]. В образі розбурханого моря, що прагне помсти, передано образ повстанців проти царської влади у поезії Арсенія Тарковського «Петр»: «И море шумело и грызло гранит, / И грабили волны подвалы предместий, / И город был мстью и гневом залит, / И море три ночи зывало о мести» [6]. Типологічною подібністю відзначається реалізація мотиву моря-гніву у поезії Василя Стуса «Потрібен янгол помсти. Мій захисник...»: «Бо сходяться усі кінці. Всі ріки / доходять гирл. І море невисипує / колотиться, і ремствує, і скоро – / наперекір всім бідам – зареве» [5].

Близьким до «морської» алегорії Арсенія Тарковського є алегоричне відображення дійсності Василя Стуса у проїнятій сатиричним пафосом поезії «Цей корабель виготовили з людських тіл», спрямованої проти тоталітаризму. Однак народ тут ресемантизується в образі інфернального корабля, а не власне моря: «Цей корабель виготовили з людських тіл. / Геть усе: палубу, трюм, шогли / і навіть машинне відділення» [5]. Із сарказмом автор також говорить про механізми функціонування тоталітарного суспільства: «Морока була з обшивкою. / Особливо погано держали воду місця, / де попадалися людські голови. / Коли утворювалась потужна водотеча, / діру затикали кимось із екіпажу. / В той час, як решта / шукала щасливої пристані / у відкритому морі» [5]. Море у поезії виступає в одному з основних своїх міфопоетичних значень – це втілення життєвого шляху, в аналізованому випадку цілих народів, а «щаслива пристань» – примарний та недосяжний ідеал.

Особливе місце в міфопоетичній картині світу лірики А. Тарновського та Василя Стуса посідає мотив подорожі, мандрівництва, зокрема подорожі морської. Яскраво репрезентовано цей мотив у поезії «Приглашение в путешествие». Однак ця подорож лежить у площині не географічній, а ментальній. Поезія побудована у формі емоційно насиченого діалогу, закоханий ліричний герой запрошує свою обраницю в подорож, кожен пункт якої – аксіологічно значимий маркер: «Уезжаем, уезжаем, укладывая чемоданы, / На тысячу рублей билетов я встоял у судьбы» [6, с.44]. Він вибудовує власну географію, згадуючи пам'ятні моменти життя, створюючи таким чином особливий хронотоп: «Мы посетим наконец мои отдаленные страны, / Город Блаженное Детство и город Родные Гробы. / Мы посетим, если хочешь, город Любовного Страха, / Город Центифолию и город Рояль Раскрыт, / Над каждым городом вьется бабочка милого праха» [6, с.44]. Якщо розглядати образність за тематичними групами, частка «морських» образів чисельно є найбільшою. Це і, власне, море, яке у дусі прадавніх уявлень та міфів знаходиться на краю землі, і місто Море, і місто Пароплавного Диму, і місто Морська Зоря: «Ты угадаешь по влажной соли. / Прочтешь по траве, что вдали, на краю земли, – / Море за степями шумит на воле / И на рейде стоят корабли. / И если хоть что-нибудь осуществимо / Из моих обещаний, то я тебе подарю / Город Море, и город Пароходного Дыма, / И город Морскую Зарю» [6, с.44]. Очевидним видається, що ця гра метафорами є завуальованою історією нерозділеного кохання, адже в останніх рядках ліричний

герой сам проєціює єдино можливу відповідь – відмову: «– Мне скучно в твоих городах, – ты скажешь. / – Не знаю, / Как я буду в городе Музыки жить, никого не любя, / А морская заря и море, выгнутое по краю, – / Синее море было моим без тебя» [6, с.44]. Таким чином, образ моря у цій поезії актуалізується як романтичний, жаданий локус, пов'язаний зі свободою, волею.

Мотив морської подорожі у ліриці обох митців може служити для вираження екзистенційного жаху перед невідворотністю смерті. Міфосемантика образу моря невідривно поєднується у таких поезіях із міфологемою долі, фатуму. Тривожними передчуттями сповнені поезії «Мне снится какое-то море...» та поезія «Шотландская песня» Арсенія Тарковського. У поезії «Шотландская песня» Арсенія Тарковського образ морської стихії не експліковано, проте він має на увазі. Одним із ключових виступає мотив подорожі, зокрема морської. Лірична героїня прощається з минулим життям, колишнім коханням та рідним краєм. Як підкреслював Г. Башляр, «прощання на березі моря – одночасно і найбільш несамовите, і найбільш літературне з усіх прощань. Його поетика черпає образи зі старовинного запасу мрій та героїзму. Вони, безсумнівно, будять в нас вельми сумні відзвук. Нічний бік нашої душі виразно виражається в міфі про смерть, що розуміється як відплиття» [1, с.114]. А образ мандрівки за море асоціюється з перетином загробних світів, і це риса не лише західних традицій [1, с.113]. Поезія відзначається елементами неоромантичної поетики. У словах ліричної героїні звучить фаталізм, її почуття та емоції загострені: «На жизнь и на смерть я люблю его, / Мне сладок ветер соленый. / Прощай, прощай, мой туманный край, / Мой берег зеленый» [6]. Відчуття тривожності підсилює і характеристика її обранця, у якій автор апелює до стихій вогню та повітря: «Идет на запад мой пароход, / Мой город проходит мимо; / Мой друг немолод, угрюм и ревнив, / Глаза холоднее дыма» [6].

У поезії «Мне снится какое-то море» А. Тарковського А. Тарковського море виступає стихією ворожою, «вводя нелюдьскою», як назвав його Г. Башляр, непередбачуваною, що несе загрозу для ліричного героя та тісно пов'язано з мотивом смерті. Вказує на це і її нетипова сутність – відбувається метафоричне перенесення властивостей металу на образ морської хвилі, що підкреслює її антагоністичність ліричному героєві та наділяє могутністю: «Далекі медные трубы / На палубе нижней слышны / Да скрежет, тяжельный и грубый, / Запятнанной нефтью волны» [6, с.403]. Згідно з твердженням Г. Башляра «вода є об'єктом однієї з найбільших символічних цінностей, будь-коли створених людською думкою: архетипу чистоти» [1, 34], але в аналізованій поезії морська вода позбавлена чистоти – однієї з найважливіших характеристик цієї стихії, що також служить ознакою її зловорожості. «Нечиста вода для підсвідомого є осередком зла, вмістилищем, вхід до якого для всілякого зла є вільним; це субстанція зла» [1, с. 196], – зазначав Г. Башляр. Передчуття біди та безвиході підсилюється в наступних рядках з появою образу сирени – автор вдається до гри слів: сирена може сприйматися в буквальному сенсі як аудіальний образ, що означає тривогу, і як втілення грізної хтонічної істоти,

зустріч з якою часто є смертельною для мореплавців, показовим також є вживання потрійного заперечення: «И если заплачет сирена / Среди расступившихся вод./ Из этого странного плена / Никто никогда не уйдет» [6, с.403]. В передостанній строфі утверджується мотив морської подорожі як шляху до смерті: «Я знаю, что это «Титаник» / и что меня в плаванье ждет» [6, с.403]. В останній строфі це невизначене холодне море виступає нездоланною перешкодою між ліричним героєм та його рідним містом: «Мне дико, что там, за кормою / Вдали за холодной волной, / Навеки покинутый мною, / Остался мой город родной» [6, с.403]. У подібному руслі оприявнюється образ моря також у поезії В. Стуса «Те море, що ворухиться на споді...», актуалізуючи танатологічну мотивну структуру. У тексті море наявне у двох модусах – оніричному («Те море, що ворухиться на споді / усохлих пам'ятей, стихія снів») та море «глевке» і «холодне». Останнє наділяється негативними епітетами, воно викликає відчуття тривоги в ліричного героя: «...Глевке холодне море / опроти зір сколошало мене...». Оніричному ж морю приписується здатність до провіщення майбутнього: «Віще море / ще хлюпосталося на споді дум». У тексті ресемантизується приналежність моря до полюсу «смерті», воно стає межею: «Заніши ногу за страшну межу / обох стихій, я опинився в водах, / що геть мене собою пострумили. / І я це знав: що вже не вбережусь / утриматися» [5].

Міфологема моря у ліриці обох митців також тісно корелює з мотивом плину часу. Про глибоке розуміння А. Тарковським подібності води і часу свідчить використання ним цитати з «Метаморфоз» Овідія як епіграфу до поезії «Надпись на книге»: «Как волна на волну набегаёт, гонит волну пред собой, нагоняема сзади волною, так же бегут и часы...» [цит. за: 6, 213]. У цій поезії хвилі, що змінюють одна одну, виступають маркером часу та безпосередньо співвідносяться із годинами: «Ты катишь колесо прибора пред собой – / Волну вослед волне, и гонишь, как прибой, / За часом новый час – часы, как часовщица. / И все, что бодрствует, и все, что спит и снится, / Слетается на пир зелено-голубой» [6, с. 213] Типологічно відповідний мотив, переданий через морську образність, звучить у рядках поезії «Літа! Між вас...» з ранньої творчості В. Стуса. Проте пафос вірша суттєво інший: якщо у А. Тарковського хвилі часу є одним із елементів гармонійного світу, то у В. Стуса проминання, хід часу в аналізованому тексті втілюється в образі хижих медуз: «Так дні плывутъ. Немов медуз / присос пекучий – тіло жалять / і душу жалять. Обірвусь / і не вдержусь в диму іржавім» [5]. Оприявнюється в тексті і семантика води (повені) як здатної протистояти хаосу зовнішнього світу нестримної сили, з якою співвідноситься себе ліричний герой: «За те, що в молодій порі/ ми ріками плывем – ти сердишься? / Ми ж повинню – поверх цензур. / Ми хвилюю – повище дамби, / ми

тугою – поверх зажур, / до радості, що серце вабить» [5]. Або ж у фінальних рядках поезії, де духовна стійкість ліричного героя ресемантизується в образі «металевого» паводку: «Поверх цензур. Поверхи мір / циновим паводком проллуюся» [5].

У філософській поезії Арсенія Тарковського наявний узагальнений образ семи морів. Ідіоматичний вираз «сім морів» частіше актуалізується у розумінні Світового океану в цілому, тобто можемо говорити про набуття цим образом глобальної функції репрезентації водної стихії у міфопоетичній картині світу лірики поета. Семантика моря у такому випадку є або нейтральною, або позитивною. Тобто образ морської стихії не конкретизується, не набуває деталізації, а функціонує у якості структурного елемента антропоцентричного та гармонійного Всесвіту митця (поезії «Посредине мира», «Сократ»). У поезії «Посредине мира» до моря уподібнюється ліричний герой, що сполучає ці опозиції, це міст, який поєднує два космоси: «Я человек, я посредине мира, / За мною мириады инфузорий, / передо мною мириады звезд. / Я между ними лег во весь свой рост – / Два берега связующее море, / Два космоса соединивший мост» [6, с.172]. Суголосністю звучання відзначається і поезія «Сократ», ліричний герой якої стверджує: «Я плоть от вашей плоти, высота / Всех гор земных и глубина морская» [6, с. 82].

Однак оприявнюється образ семи морів у ліриці Арсенія Тарковського і в іншому, характерному для фольклору, розумінні, означаючи невизначеність і недосяжність для ліричного героя, як, наприклад, море стає непереборною відстанню [2, с. 376] у поезії «Новогодняя ночь»: «Где оно – во мне/ Или за дверями, / В яви или сне/ За семью морями./ В пляске по снегам/ Белой круговерти, – / Я не знаю сам, /В чем мое бессмертье...» [6]. Типологічно відповідний мотив моря-перешкоди, вододілу між минулим і теперішнім, виміром спогадів та виміром реальним, який намагається здолати ліричний герой актуалізується в ліриці Василя Стуса у сповненій ностальгійній поезії «Той спогад: вечір, вітер і печаль...». Його кохана ж постає в образі чаклунки «далеких берегів» минулого: «Чаруй мене, чаруй мене, чарунко / далеких берегів, куди я плавом / плыву, плыву, плыву – й не допливаю, / бо зносить часу хвиля нависна» [5].

Міфосемантика морської стихії виступає одним із ключових елементів для розуміння філософського світобачення В. Стуса та А. Тарковського, оскільки репрезентує один із першоелементів, на яких будується міфопоетична парадигма творчості митців. Міфологема моря в аналізованих текстах актуалізується в різних іпостасях та відзначається амбівалентністю ресемантизації. На мотивному рівні її структура реалізується через такі домінантні мотиви, як: мотив-образ степу-моря, мотиви морського дна, берега моря, моря-гніву, моря-перешкоди, морської подорожі, мотиви часу та смерті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башляр Г. Вода и грёзы. Опыт о воображении материи / Гастон Башляр; [пер. с франц. Б. М. Скуратова]. – М.: Издательство гуманитарной литературы, 1998. – 268 с. – (Французская философия XX века).
2. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: слов.-довід. / Віталій Жайворонок; НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
3. Стус В. Зібрання творів [Текст] : у 12 т. Т. 4: Вірші 1960-х років (поза збірками), вірші початку 1970-х років (поза збірками). – 480 с.

4. Стус В. Зібрання творів [Текст] : у 12 т. Т. 5: Палімпсести (Найповніший незавершений корпус) / Василь Стус [редкол.: Д. Стус (голова) та ін.] – К. : Факт, 2009 (Бібліотека журналу «Київська Русь»). – 768 с.
5. Стус В. Твори в 6 т. 9 кн. [Електронний ресурс] / В.Стус. – Режим доступу: <http://www.stus.kiev.ua/index.htm>
6. Тарковский А. Собрание сочинений. В 3 т. Т.1: Стихотворения. / Сост. Т. Озерской-Тарковской. / А. Тарковский – М. : Худож. лит., – 1991. – 462 с.
7. Топоров В.Н. Миф. Ритуал. Символ. Образ: Исследования в области мифопоэтического: Избранное / Топоров В. Н. – Москва: издательская группа «Прогресс», 1995. – 624 с.
8. Щепановская Е.М. Генезис и классификация мифологических архетипов : культурфилософский подход : диссертация ... кандидата философских наук : 09.00.13 / Щепановская Елена Михайловна. – Санкт-Петербург, 2011. – 273 с.
9. 100 найвідоміших образів української міфології / [під заг. ред. О. Таланчук, Ю. Бедрика]. – 2-е вид., виправ. й допов. – К. : Автограф, Орфей, 2006. – 460 с.

REFERENCES

1. Bachelard G. Water and dreams : an essay on the imagination of matter. creatorOf. – M.: Izdatelstvo gumanitarnoy literatury, 1998. – 268 s. – (Frantsuzskaya filosofiya XX veka).
2. Zhayvoronok V.V. Signs of Ukrainian ethnoculture: dictionary-directory/ NAN Ukraïni, In-t movoznav. Im.. O. O. Potebni. – K.: Dovira, 2006. – 703 s.
3. Stus V. Collected works [Text]: in 12 v. V. 4: Poems of the 1960s (out of collections), poems of the early 1970's (outside of collections) – 480 s.
4. Stus V. Collected works [Text]: in 12 v. V. 5: Palimpsests (The most complete unfinished corps) - K. : Fakt, 2009(Biblioteka zhurnalu «Kiïvska Rus»). – 768 s.
5. Stus V. Works in 6 volumes. 9 book [Electronic resource] / V. Stus. - Mode of access: <http://www.stus.kiev.ua/index.htm>
6. Tarkovsky A. Collected works. In 3 volumes. Volume 1: Poems/ Sost. T. Ozerskoy-Tarkovskoy. / A. Tarkovskiy – M. : Khudozh. lit., – 1991. – 462 s.
7. Toporov V.N. Myth. Ritual. Symbol. Image: Research in the field of mythopoetic: Favorites/ – Moskva: izdatelskaya gruppa «Progress», 1995. – 624 s
8. Schepanovsky E.M. Genesis and classification of mythological archetypes: kulturfilosofsky approach: : dissertatsiya ... kandidata filosofskikh nauk : 09.00.13 / Shchepanovskaya Yelena Mikhaylovna. – Sankt-Peterburg, 2011. – 273 s.
9. 100 the most famous images of Ukrainian mythology/ [pid zag. red. O. Talanchuk, Yu. Bedrika]. – 2-e vid., viprav. y dopov. – K. : Avtograf, Orfey, 2006. – 460 s.

Mythologem of sea in the lyrics of V. Stus and A. Tarkovskyi V. V. Korotieieva

Abstract. The paper studies the peculiarities and functional variants of the reception of the mythologem of sea in the lyrics of A. Tarkovskyi and V. Stus in a comparative aspect. It details the place and role of the authors' interpretation of the image of sea in the artists' mythopoetical picture of the world. The paper also looks at the specifics of the interaction of the mythologem of sea with other mitho-structures which are the basis of the authors' mythological thinking.

Keywords: *mythologem, sea, mythopoetical picture of the world, image, elements.*

Мифологема моря в лирике В. Стуса и А. Тарковского В. В. Коротеева

Аннотация. В статье в компаративном аспекте исследуются особенности и функциональные варианты рецепции мифологема моря в лирике В. Стуса и А. Тарковского, в частности место и роль авторской интерпретации образа моря в мифопоэтической картине мира поэтов. Рассматривается также специфика взаимодействия мифологема моря с другими мифоструктурами, которые составляют основу мифологического мышления В. Стуса и А. Тарковского.

Ключевые слова: *мифологема, море, мифопоэтическая картина мира, образ, первостихии.*